

Leven Lang Ontwikkelen en Culture of Care

Onder de vleugels van DALAS (en daaronder het IvD-Platform) is de werkgroep Educatie & Training actief. Zij streeft naar een goed begrip van de opleidingseisen die wettelijk beschreven zijn en wil uniformiteit bevorderen, qua invoering en uitvoering van educatie- en trainingsvormen in de proefdierkunde. De overtuiging is dat dit de professionaliteit van de beroepsgroep ten goede zal komen, het benodigde maatschappelijke vertrouwen kan versterken, en daarmee de voortzetting van het benodigde proefdieronderzoek zal ondersteunen.

Pieter Verbost, Fred Poelma
IvD-Nijmegen, pieter.verbost@radboudumc.nl en IvD-Utrecht, f.g.j.poelma@uu.nl

Scholing, bij- en nascholing, en onderhouden van de praktische bekwaamheid

Het uitgangspunt van Leven Lang Ontwikkelen (LLO) is dat de initiële scholing de basis legt voor de bevoegdheid, en de benodigde kennis vervolgens op peil gehouden wordt door middel van bij- en nascholing, om zodoende de bevoegdheid te behouden. Want het uitvoeren van dierexperimenteel onderzoek in lijn met de 3V's is een vak op zich. Daarnaast is bepaald (zie wettelijk kader) dat werknemers in het dierexperimenteel onderzoek ook hun praktische vaardigheden (mogelijk specifiek van aard, bijvoorbeeld een ovariëctomie) blijvend moeten trainen, ter verkrijging en behoud van de benodigde bekwaamheid. Die training of hertraining kan bestaan uit een theoretisch deel – bijvoorbeeld bij de wangprik uitleg over de anatomie van de wang van de muis – en een praktisch deel – de uitvoering van een wangprik om bloed af te nemen. Hierin maakt de wet geen verschil tussen een dierversorger, biotechnicus of onderzoeker. Ook een onderzoeker, of misschien wel juist een onderzoeker, zal praktische bekwaamheid moeten trainen en tonen, voordat hij/zij zelfstandig aan de slag kan gaan.

Wat is Culture of Care?

Culture of Care wordt gedefinieerd als 'Toewijding aan het verbeteren van dierenwelzijn, wetenschappelijke kwaliteit, zorg voor het personeel en transparantie naar alle betrokkenen' [zie ook 1 en 2]. Het is gericht op de cultuur binnen organisaties, op het daadwerkelijke gebruik en de behandeling en verzorging van de dieren. Het is verwant aan de term 'ketenverantwoordelijkheid' uit de veeteelt: je neemt bewust en pro-actief verantwoordelijkheid voor alle stapjes in het proces. In ons geval is het proces een dierproef.

De leiding van een onderzoeksinstelling schept de voorwaarden voor een Culture of Care en medewerkers dienen daarin hun verantwoordelijkheid te nemen. Je doet het samen! En daar is nogal wat voor nodig. Binnen de instelling moet je duidelijke afspraken maken met elkaar, zorgen voor onderling vertrouwen en erkenning van elkaars deskundigheden, vaardigheden en ervaringen. Zorg voor bereidheid om naar elkaar te luisteren, los van rangen en standen, en van elkaar te leren. Ook van fouten! Niet afstraffen, maar creatief oplossen. Zorg dus ook voor actieve kennisuitwisseling, bijvoorbeeld over beste praktijken, maar ook over onverwachte of negatieve uitkomsten.

Culture of Care begint met bevoegde en bekwame medewerkers

Het realiseren van een Culture of Care kan alleen met goed opgeleide medewerkers, die weten hoe verantwoordelijkheid te nemen. Daarom is het heel belangrijk om te zorgen voor bevoegde en bekwame medewerkers en te zorgen dat je dat borgt en vastlegt, door na- en bijscholing te registreren. Liefst doen we dat zo uniform mogelijk in heel Nederland, om zo de herkenbaarheid en ook de uitwisseling van medewerkers te vergemakkelijken. De handreiking Leven Lang Leren [3] geeft daar een goede beschrijving van en DALAS is druk bezig het aanbod van geschikte cursussen en trainingen (nationaal en internationaal) inzichtelijk te maken op haar website [4]. Doel is dit in 2022 opgezet te hebben. Vergunninghouders hebben ook een rol bij het ontwikkelen en onderhouden van een juiste Culture of Care. Zij doen er hierbij goed aan zich te bedenken of de IvD's voldoende toegerust zijn om hun taken naar behoren uit te voeren en medewerkers te voorzien van de nieuwste beste praktijken en trainings- en opleidingsmogelijkheden. En door na te gaan of proefdierverzorgers, biotechnici en onderzoekers voldoende tijd en ruimte krijgen, om hun kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen.

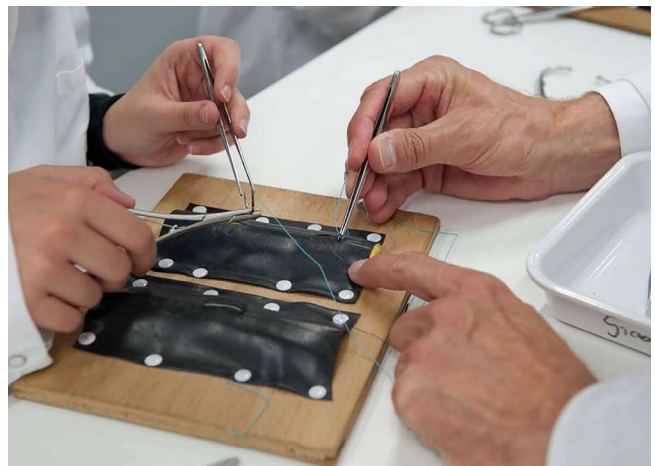
Wettelijk kader

Volgens de Wet op de dierproeven (Wod) dient elke onderzoeksinstituut/fokker of gebruiker van proefdieren een 'functionaris competenties' te hebben, die zicht houdt op de scholing en bijscholing (LLO) van de medewerkers. Vaak maakt die persoon deel uit van de IvD. De aangewezen functionaris competenties kent en verspreidt de mogelijkheden om passende trainingen en aanvullende opleidingen te volgen, met name over 3V-gerelateerde onderwerpen (Vervanging, Vermindering en Verfijning van dierproeven), proefdierenwelzijn en wetenschappelijke validiteit. Hij/zij is dan ook de primair aan te spreken persoon voor overleg en wordt binnen veel vergunninghoudende instellingen uit praktische overwegingen als onderdeel van de Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) gezien. De aangewezen functionaris competenties bewaakt, kortom, dat de medewerkers getraind worden volgens de gestelde eisen. Zowel op theoretische vlak om bevoegdheid te behouden (bij- en nascholing), als op praktisch vlak om vaardigheden te behouden of te verkrijgen (bekwaamheden).

Theoretische bij- en nascholing en praktische bekwaamheid moeten geregeld worden voor de volgende wettelijk te onderscheiden functies in het dierexperimenteel onderzoek:

- Personeel dat de deskundigheid en de bekwaamheid heeft om (proef)dieren te verzorgen en doden, in dit document benoemd als dierverzorgers (art. 13f2a Wod).
- Personeel dat de deskundigheid en de bekwaamheid heeft om dierproeven te verrichten, in dit document benoemd als biotechnici (art. 13f2b Wod).
- De persoon die het project en de dierproef opzet, en moet voldoen aan gestelde regels met betrekking tot de deskundigheid en de bekwaamheid (vastgelegd in het Dierproevenbesluit 2014), in dit document benoemd als onderzoeker (art. 9 Wod).

Met een LLO-systematiek kan de bekwaamheid van de proefdierverzorgers, biotechnici en onderzoekers in ons land geborgd en inzichtelijk gemaakt worden. Vanzelfsprekend hebben individuele medewerkers een eigen verantwoordelijkheid voor het bijhouden van hun bevoegdheid en bekwaamheid. De proefdierverzorgers, bio-

technici en onderzoekers, maar ook de overige professionals met gedelegeerde verantwoordelijkheden, die veelal deel uitmaken van de IvD, moeten zich blijven ontwikkelen. Alleen in een lerende organisatie, waarin iedereen blijft groeien, kun je een Culture of Care duurzaam handhaven.

IvD-leden

Ook de IvD-leden moeten goed opgeleid en bijgeschoold worden. Hierover is actief nagedacht door een subwerkgroep van de eerdergenoemde werkgroep Educatie & Training. Deze subwerkgroep heeft een opleidingsprogramma voor de art. 13f3a (Wod)-functionaris opgezet; degene die binnen de instelling verantwoordelijk is voor het toezicht op het welzijn en de verzorging van de dieren. Hieronder wordt toegelicht hoe we dat vorm willen geven.

Art. 13f3a Werkgroep – Opleidingsprogramma voor de persoon verantwoordelijk voor intern toezicht op welzijn en verzorging van dieren (Art. 13f3a)

In 2018 ontstonden de eerste ideeën om een opleidingsprogramma op te zetten voor personen met art. 13f3a-verantwoordelijkheid. In 2019 werd er een werkgroep gevormd bestaande uit drie voormalig proefdierdeskundigen, twee personen die na 2014 de art. 13f3a-taak zijn gaan uitvoeren en de hoogleraar Welzijn proefdieren. In 2020 hebben we het idee van deze opleiding voorgelegd aan personen die in Nederland deze taak uitvoeren (bijeenkomst IvD-platform, oktober 2020). De groep was enthousiast over het initiatief en gaf steun aan het conceptopleidingsplan. Als uitgangspunt bij het opstellen van het opleidingsprogramma is gebruik gemaakt van het Working document: Expert working group, European Commission, Feb 2014, Education and Training Framework, met nadruk op de daarin beschreven leerdoelen 1 t/m 11, 23 en 50 die o.a. gericht zijn op dierenwelzijn, 3V's, verzorging en huisvesting, goede wetenschappelijke praktijk, etc. Daaraan werden toegevoegd taakgerichte vaardigheden zoals o.a. auditeren, lastige gesprekken voeren, samenwerken, effectief leiderschap en verwezenlijken van Culture of Care. Als vooropleiding wordt gedacht aan een relevant masterdiploma in de Life Sciences en/of aantoonbare (academische) onderzoekservaring, omdat de art. 13f3a-functionaris een capabele gesprekspartner moet zijn voor wetenschappers, vergunninghouder, NVWA en CCD, en daarbij kan verzekeren dat het welzijn van het dier te allen tijde deel uitmaakt van overleg of besluitvorming.

Proefdierverzorger/Biotechnicus

MBO/HBO
Opleiding

Praktische bekwaamheid
werk/instellingsafhankelijk eisen

Training records

Werk

Bij- en nascholing
algemene eisen 13f2

Database bevoegdheden
en bijscholing

Onderzoeker

Master Life
Science

Proefdierkunde

Praktische bekwaamheid
werk/instellingsafhankelijk eisen

Training records

Werk

Bij- en nascholing
algemene eisen 13f2

Database bevoegdheden
en bijscholing

Programmaopleiding

In overleg met een curriculumcommissie wordt een op de persoon gericht programma opgesteld gebaseerd op vooropleidingen, gevolgde trainingen, en reeds aanwezige kennis. Het programma is modulair opgebouwd, en bestaat uit stages en praktijkopdrachten. Voor een deel zal gebruik gemaakt kunnen worden van cursussen die online worden aangeboden (zie bijvoorbeeld [5]). De opleiding wordt afgesloten met het uitwerken van een of meer casussen, een eindgesprek en een beoordeling door de beoordelingscommissie. We verwachten dat in het najaar van 2021 de eerste kandidaten de opleiding kunnen gaan volgen.

Leden Werkgroep Educatie & Training: Michel Weij, Marleen Blom, Ivo Tiebosch, Marloes Hentzen, Pim Rooymans, Cindy Schlosser, Jos Hendriks, Pieter Verbost (vrz).

Leden Werkgroep art. 13f3a: Henriette Griffioen, Cindy Kunne, Jan Langermans, Fred Poelma, Nanneke van der Wal, Nelleke Verhave.

Bronnen

1. <https://norecopa.no/more-resources/culture-of-care>
2. Biotechniek 2021-2, themanummer Culture of Care
3. <https://www.ncadierproevenbeleid.nl/documenten/publicatie/19/25/leven-lang-leren/leven-lang-leren>
4. <https://www.dalas.nl/>
5. <https://nc3rs.org.uk/e-learning-resources>